

สิทธิตามกฎหมายของบิดามารดาในการทำโทษบุตร

วันที่ 13 กรกฎาคม 2568 - 09:13 น.

ผู้เขียน ศ.พิเศษ กุลพล พลวัน

สิทธิตามกฎหมายของบิดามารดาในการทำโทษบุตร

ด้วยมีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 25) พ.ศ.2568 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1567 (2) ซึ่งข้อความเดิมคือ “ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ ฯลฯ (2) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวตักเตือน ฯลฯ” โดยข้อความที่แก้ไขใหม่ก็คือ

“ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ ฯลฯ (2) ทำโทษบุตรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนหรือปรับพฤติกรรม โดยต้องไม่เป็นการกระทำความรุนแรงหรือทำร้ายด้วยความรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจหรือกระทำโดยมิชอบ”

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติได้ให้เหตุผลที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1567 (2) นี้สรุปได้ว่าก็เนื่องจาก มาตรา 1567 (2) ดังกล่าวได้ประกาศใช้บังคับมาเป็นเวลานานและพบว่า ปัจจุบันพบว่า**มีบิดามารดาได้ทำโทษด้วยวิธีการทารุณกรรมหรือทำร้ายอันส่งผลกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจของบุตรเป็นการเขียนผิดหรือทำโทษด้วยวิธีการอันเป็นการด้อยค่าอันส่งผลต่อการพัฒนาการของบุตรและไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาคะทำความผิดหรือพฤติกรรมของบุตรที่จำเป็นต้องว่ากล่าวสั่งสอน** ประกอบกับประเทศไทยได้เป็นภาคีสัญญาวาดด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติจึงจำเป็นต้องแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะทั่วไปฉบับที่ 8 (ค.ศ.2006) ที่ออกตามอนุสัญญาดังกล่าวด้วย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ที่ห้ามการทำร้ายหรือลงโทษเด็กด้วยวิธีการอันทารุณโหดร้ายก็ได้แก้ไขที่ 37 ซึ่งบัญญัติว่า

“รัฐภาคีประกันว่า (ก) จะไม่มีเด็กคนใด ได้รับการทรมานหรือถูกปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี ฯลฯ”

มีข้อสังเกตว่าจากบทบัญญัติข้อ 37 (ก) นี้เอง เมื่อปี พ.ศ.2546 สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ห้ามใช้โทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิตกับผู้กระทำผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี

อนึ่ง รัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 71 วรรคสอง บัญญัติว่า “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูก ใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ฯลฯ” มาตรา 71 วรรคสองนี้เอง ก็สนับสนุนให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1567 (2) ด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567 (2) ที่แก้ไขใหม่นี้มีบทบัญญัติแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) ส่วนแรกเป็นการรับรองสิทธิของบิดามารดาในการทำโทษบุตรของตน

โดยบัญญัติว่า “มีสิทธิทำโทษบุตรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนหรือปรับพฤติกรรม และ (2) กำหนดข้อห้ามการทำโทษไว้ว่า ต้องไม่เป็นการกระทำทารุณกรรมหรือทำร้ายด้วยความรุนแรงต่อกายหรือจิตใจหรือกระทำโดยมิชอบ”

ดังนั้น ที่เข้าใจกันว่าเป็นกฎหมายห้ามตีเด็คนั้น น่าจะไม่ถูกต้องเพราะการเลี้ยงดูบุตรรวมทั้งการอบรมสั่งสอนเด็คนั้นเป็นเรื่องภายในครอบครัวและความละเอียดอ่อนที่แต่ละครอบครัวอาจมีวิธีการที่แตกต่างกันตามแต่สภาพแวดล้อมและนิสัยใจคอพื้นฐานของบิดาและมารดา แม้ในครอบครัวเดียวกันการเลี้ยงดูทำโทษบุตรอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะบุคลิกของบุตรแต่ละคน บางครอบครัวอาจจะไม่เคยทำโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของบุตรเลย แต่บางครอบครัวอาจทำโทษบุตรที่ดื้อดั่งบ้าง ฯลฯ ดังนั้น กฎหมายจึงไม่สามารถกำหนดรายละเอียดของการทำโทษบุตรสำหรับใช้ในทุกครอบครัวได้ อาจมีการทำโทษเช่นตีฝ่ามือ หรือใช้ก้านไม้เล็กๆ เช่น ก้านมะยมเล็กๆ แต่บัญญัติกำหนดวัตถุประสงค์ของการลงโทษไว้กว้างๆ ว่า “เพื่อว่ากล่าวสั่งสอนหรือปรับพฤติกรรมและกำหนดข้อห้ามไว้ว่าต้องไม่กระทำทารุณกรรมหรือทำร้ายด้วยความรุนแรง ฯลฯ”

อนึ่ง ระดับการทำโทษเด็คนั้น อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมของแต่ละท้องที่และการยอมรับในแต่ละยุคสมัยที่อาจเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สังคมบางแห่งอาจถือว่าการทำโทษด้วยวิธีนี้ไม่เป็นการกระทำที่รุนแรงหรือเป็นทารุณกรรม เช่นการเขี่ยด้วยไม้เรียวทั้งในครอบครัวหรือครูกระทำต่อลูกศิษย์ที่อยู่ในความปกครองมาช้านานกว่า เป็นวิธีการทำโทษที่เหมาะสมกับเด็กและไม่ถือเป็นการทำร้ายร่างกาย และปกติจะไม่มีใครร้องทุกข์ดำเนินคดีกับครูแต่อย่างใดเว้นแต่การลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ แต่ปัจจุบันการใช้ไม้เรียวกับเด็กรักเรียนน่าจะกระทำไม่ได้แล้ว เพราะระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ.2548 และกฎกระทรวงกำหนดความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562 ได้กำหนดวิธีการลงโทษไว้ 4 ลำดับคือ 1) ว่ากล่าวตักเตือน 2) ทำทัณฑ์บน 3) ตัดคะแนนความประพฤติ และ 4) จัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยน ดังนั้น ปัจจุบันจึงมีผู้ปกครองดำเนินคดีอาญา

กับครูที่ทำโทษบุตรของตนด้วยการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย หรือลงโทษด้วยวิธีการทำให้อับอาย เช่น ต่ำ ประจานอย่างรุนแรงหน้าชั้นเรียน เป็นต้น ฯลฯ

ส่วนการลงโทษที่ถือว่าเป็นการทำโทษที่เป็นการทารุณกรรมหรือทำร้ายที่กระทำด้วยความรุนแรง เช่น การใช้ไม้เรียวขนาดใหญ่หรือวัตถุอื่นๆ เช่น ไม้แขวนเสื้อ ไม้กวาด ฯลฯ จนเด็กเนื้อแตกไปทั่วตัว หรือใช้มือตบตีศีรษะเด็กอย่างแรง ตบใบหูจนแก้วหูได้รับบาดเจ็บ ฯลฯ เหตุการณ์ต่างๆ นี้มักเกิดกับครอบครัวที่บิดามารดาทะเลาะเบาะแว้งตบตีกันเป็นประจำอยู่แล้ว เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว หรือบิดาติดสุรายาเสพติด การพนัน หรืออารมณ์ร้าย ก็มักจะมาระบายอารมณ์ที่บุตร โดยเฉพาะบิดาหรือมารดาที่มาจากครอบครัวที่มีการลงโทษบุตรอย่างรุนแรงมาก่อน ฯลฯ ส่วนการกระทำที่เป็นการด้อยค่าทางจิตใจเด็ก เช่น การดุด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย เน้นย้ำปมด้อยสภาพร่างกายที่ไม่สมประกอบหรือสติปัญญาที่บกพร่อง เรียนหนังสือไม่เก่งของเด็กอยู่เป็นประจำ เป็นต้น ฯลฯ

อย่างไรก็ดี แม้ทุกครอบครัวอาจมีวิธีการทำโทษลูกแตกต่างกัน แต่ก็ต้องให้สอดคล้องกับวิธีการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 1567 (2) ด้วยเสมอ

ขอยกตัวอย่างการทำโทษของผู้อยู่ในการปกครองดูแลซึ่งเคยเป็นคดีความกันถึงศาลฎีกามาแล้ว คือ คำพิพากษาฎีกาที่ 429-430/2505 ซึ่งพิพากษาว่า “ผู้เสียหายเป็นภิกษุบังคับจะเอาผิดจากจำเลยซึ่งเป็นศิษย์อยู่ในความปกครอง เนื่องจากจำเลยเป็นคนโมโหร้ายมีมือไว้วางใจจะมีเรื่อง จำเลยแสดงกิริยาขัดขืนจะต่อสู้ ผู้เสียหายจึงใช้ไม้ฟาดไปที่หนึ่ง จำเลยยกแขนขึ้นรับปัดไม้กระเด็น จำเลยโหมเข้าหา ผู้เสียหายล้มลง กอดปล้ำกันกลิ้งไปมา จำเลยใช้มือที่ถืออยู่แทงผู้เสียหาย **เช่นนี้เห็นว่าเป็นการป้องกันสิทธิของตนตามมาตรา 68 แต่อย่างไร เพราะเมื่อจำเลยปัดไม้กระเด็นไป อันตรายจากไม้นั้นก็พลันหมดสิ้นไปแล้ว และการที่ผู้เสียหายใช้ไม้ฟาดจำเลยไปที่หนึ่ง ก็เป็นการใช้อำนาจซึ่งเป็นผู้ปกครองศิษย์ภายในขอบเขตอันสมควร ย่อมไม่ใช่การข่มเหงจำเลยด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม แม้จำเลยจะบันดาลโทสะขึ้นเพราะเหตุนี้ก็ปรับว่าเป็นการบันดาลโทสะตามมาตรา 72 ไม่ได้ ต้องถือว่าเป็นเรื่องลูกแก่โทสะโดยมิบังควร ศาลอาญานำมาตรา 72 มาประกอบบทลงโทษให้น้อยลงหาขอบไม่”**

สรุปได้ว่าตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกานี้ **พระภิกษุดูแลลูกศิษย์ซึ่งอยู่ในความปกครองทำโทษลูกศิษย์ได้ภายในขอบเขตอันสมควร** และลูกศิษย์จะอ้างว่าตนมีสิทธิป้องกันตัวไม่ได้และจะอ้างว่าตนถูกข่มเหงรังแกด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมอย่างร้ายแรงจึงทำร้ายพระภิกษุผู้ปกครองโดยอ้างเหตุบันดาลโทสะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 72 ไม่ได้ (มาตรา 72 บัญญัติว่า “ผู้ใดบันดาลโทสะ **โดยถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม** จึงกระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”) เพราะการบันดาลโทสะเป็นภาษาทางกฎหมายโดยเฉพาะและเป็นเหตุลดโทษให้แก่จำเลยได้ **มิใช่การโกรธบันดาลโทสะของบุคคลตามภาษาทั่วไป**

มีข้อสังเกตว่าคำพิพากษาศาลฎีกานี้เป็นเหตุการณ์ในอดีตหลายสิบปีแล้ว ปัจจุบันหลายท่านอาจไม่เห็นด้วยก็ได้

การยอมรับระดับโทษเด็กหรือเยาวชนแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศอาจแตกต่างกัน เช่น เมื่อหลายสิบปีมีการทวิจัยเรื่องวิธีการทำโทษบุตรของครอบครัวชาวญี่ปุ่น ปรากฏว่าครอบครัวชาวญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยยอมรับว่าโตใช้วิธีการเฆี่ยนเด็กที่ดื้อรั้นไม่เชื่อฟังอยู่เป็นบางครั้งซึ่งคล้ายคลึงกับครอบครัวคนไทยจำนวนไม่น้อย แต่ปัจจุบันความคิดดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ได้

อนึ่ง เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว มีเด็กหนุ่มชาวอเมริกันเดินทางไปเที่ยวสิงคโปร์และนำสีสเปรย์ไปฉีดใส่รถยนต์ของชาวบ้านนับสิบคัน ศาลสิงคโปร์พิพากษาลงโทษจำคุกในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ให้จำคุกและโบย 10 ครั้ง ปรากฏว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาเห็นว่าการโบยเด็กหนุ่มคนนั้นเป็นการลงโทษที่โหดร้ายป่าเถื่อน ยอมรับไม่ได้ และพยายามกดดันให้สิงคโปร์ยกเลิกโทษโบย แต่รัฐบาลสิงคโปร์ไม่ยอมอ้างว่าเป็นมาตรฐานการลงโทษของตนซึ่งเคร่งครัดในเรื่องการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่ก็ยอมลดโทษให้เหลือการโบยเพียง 5 ครั้ง ต่อมาได้มีการวิจัยสอบถามความเห็นของครอบครัวชาวอเมริกันว่าเห็นด้วยกับการลงโทษโบยเด็กหนุ่มคนนั้นหรือไม่ ผลการวิจัยกลับปรากฏว่าครอบครัวชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยเห็นด้วยกับวิธีการลงโทษโบยเด็กหนุ่มคนนั้นและอยากให้นำมาใช้ลงโทษเด็กเยาวชนในสังคมอเมริกันด้วย เพราะเด็กอเมริกันมีพฤติกรรมก้าวร้าวก่อเหตุรุนแรงเป็นภัยแก่สังคมมากขึ้นทุกที และปัจจุบันกฎหมายของหลายมลรัฐมีบทบัญญัติลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญาค่อนข้างรุนแรง

ข้อพิจารณากรณีต่อมาคือหากบิดามารดาทำโทษบุตรด้วยวิธีการอันรุนแรงขัดต่อมาตรา 1567 (2) จะมีผลในทางกฎหมายอย่างไร เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งฯ มาตรา 1567 มิได้บัญญัติมาตรการดำเนินการกับบิดามารดานั้นๆ ไว้ด้วย เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วอาจสรุปการดำเนินการกับบิดามารดาที่กระทำโดยมิชอบได้อย่างน้อย 4 วิธีการคือ

1.การถอนอำนาจปกครองตามมาตรา 1582 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครอง ฯลฯ **ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ตัวผู้เยาว์โดยมิชอบกิติ ประพฤติชั่วร้ายกิติ** ในกรณีเหล่านี้ศาลอาจจะสั่งเองหรือจะสั่งเมื่อญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้อง **ขอให้ถอนอำนาจปกครอง** เสียบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ ฯลฯ”

2.การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 โดยการให้การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายฉบับนี้ เช่น ตามมาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ปกครอง ฯลฯ **กระทำการใดอันน่าจะเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพหรือขัดขวางต่อการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการใดอันน่าจะเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพหรือขัดขวางต่อความเจริญเติบโตหรือพัฒนาการเด็กหรือให้การเลี้ยงดูโดยมิชอบ** ฯลฯ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการให้การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัตินี้” ฯลฯ

3.การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ซึ่งมีบทบัญญัติให้การคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว (ซึ่งรวมถึงบุตรด้วย) หลายมาตรการ เช่น การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว รวมถึงมาตรการคุ้มครองในชั้นศาล ฯลฯ

4.หากการทำโทษนั้นเป็นเหตุให้บุตรได้รับบาดเจ็บทางกายหรือจิตใจก็สามารถดำเนินคดีอาญาฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 หรือรับอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 ฯลฯ

และปัจจุบันได้มีการดำเนินคดีอาญากับบิดามารดาในความผิดฐานนี้อยู่เสมอ

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่าแม้จะมีกฎหมายที่ดีมาตรการครบสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม **ความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวก็ไม่อาจสร้างขึ้นได้จากตัวบทกฎหมายเป็นหลัก แต่ความรักความเข้าใจ และการให้ความอบอุ่นแก่ทุกคนในครอบครัวย่อมมีผลดีแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา-มารดา และบุตรยิ่งกว่าตัวบทกฎหมายหลายเท่าอย่างแน่นอน**

ศ.พิเศษ กุลพล พลวัน

อดีตประธานอนุกรรมการพัฒนากฎหมายเยาวชน